

ETBren etorkizuna J. Caro Barojaren eskutik?

ETBren inguruko orain arteko borroka bitan banatzen da: telebistaren euskalduntasunaren ingurukoa, alde batetik, eta, bestetik, informazio-guduarena. Polemikaarik eta eritzi-ematerik ugarietak euskararen inguruan izan dira. Sortzaileen eta hainbat euskaltzaleren eritziz, euskararen promoziorako, salbaziorako, aurrera-pausu handia izan da euskal telebista. Horretarako sortua, gainera. Gaurko formulak, hizkuntza aurrera ateratzea, normalizatuz promozionatzea, izan da ETBren helburu nagusienetako bat. Nagusia, esango nuke nik.

Informazioaren borroka ere hor dago, egia da. Baina ETBri buruzko eztabaidaren lehen aldia, berriz diot, hizkuntzaren polemikak izan du lehentasuna. Aurrerantzean ez dakit zer gertatuko den. Badirudi ETBren erabilera politikoak, eta ETB informazio-tresna gisa balioztatzeak gero eta munta handiagoa duela. Audientziarik badu, eraginik badu nonbait; galde bestela Garaikoetxeari. Neurri apal batean bada ere, marginazioa gauditua bide du ETBk. Arazo berriak sortuko zaizkio orain edo, nahiago bada, lehengo berak, baina biziago, askoz bortitzago. Nago, borroka berri hau ez ote den euskararen pentzura gertatuko. Gehiegik oposatzen bait du informazioa eta euskara. Kasu! Informazioaren efikaziaren izenean, euskara arbiuatu egin daiteke.

Ni neu beldur naiz, uste bait dut, ETBren hazkuntza hau dela eta, bigarren aldi baten atarian egon gaitzkeela. Eta etapa berri honetan «euskararen arazo» errebisatu egingo dutela. Artikuluxka hau kaleratzen denerako, orain, han eta hemen, entzuten diren zurrumurruak egiazatuak ala gezurtatuak izango dira. Gezurtatuak izango al dira, euskararen faboretan!

Zurrumurrak eta esamesak alde batera utzita ere, ez al dira kezkarriak Administrazio-Kontseilurako partaide bezala aukeratu duten independentearen deklarazioak? Independentea bai, baina zeri buruz independente? Euskarari buruz ez, noski. Beste zerbaiten erreferentzia epaitu da independentzia hori: horra hor kezka-iturria. Hara Julio Caro Baroja jaunak *El Correo Español*-i deklaratu:

«La utilización exclusiva del euskera en la televisión vasca durante su primera andadura no responde a las necesidades reales del país donde Alava apenas habla euskera, en Vizcaya algo más y amplios sectores del país no utilizan esta lengua. Yo creo que una televisión tiene que ser informativa y responder a la situación real del ámbito que cubre».

Hau izango al da bigarren aldiko hizkuntz filosofia? Ez du nehorik ukatu. Kontseiluko abertzaleak, euskaltzaleak bat ote datoz euskal telebistaren filosofia berri honekin? Aho batez aukeratu izan omen da Caro Baroja «independentea», hain zuzen Administrazio-Kontseiluan PNVkoen eta enparatuen arteko hainbanapena desegiteko. Euskararen erabilerari buruzko filosofi kontuan zertan ote da kontseilua: enpatean ala desenpatean?

Apenas harritu duen inor J. Caro Barojaren deklarazio honen. Harritu, Caro langintza horretarako aukeratzeak harritu ninduen ni, ez gerokoak. Juliori aspaldidanik irakurtzen diogunok bagenekien arazo hauetaz zer pentsatzen duen. Independentetan independenteenaren, eta onaren eta gaitzaren gainetik altu dagoen intelektual euskaldunaren (Ibarzabal dixit) eritziak esfortzu handirik gabe ezagutu nahi dituenak irakur beza Txertoak ateratako *El Laberinto vasco* liburuko «Euskaldunización» atala. Esfortzu gutxiago eginik jakinaren gainean egon nahi duenari, ondoko lerrootan aukeratxo bat eskainiko diot. Hona parte argigarri batzu:

«Se pretende ahora que por vías paralelas, en este país, los niños aprendan una Gramática difícil, que hablen un idioma unificado y por lo tanto rehecho y que luego estudien en el Física, Geometría o Psicología».

(...)

«Y qué se enseña a la vez que el vasco por muchos profesores más o menos improvisados? He visto algunos apuntes de clases y también dos o tres textos y me ha llamado la atención la seguridad y el dogmatismo con que están concebidos. También desde un punto de vista político. Aprenderán vasco los que estudian en la niñez estos textos, o lo que harán es cargarse la cabeza de nociones que luego tendrán que revisar?»

El peligro de calcar y traducir a otra escala los productos pe-

dagógicos del «Nacionalismo español» de hace cuarenta, treinta y veinte años cada vez se ve más cercano en este país».

Zer egin panorama beltz hau iraultzeko? Zer proposa? Nola joka? Hori bera galdetzen dio J. Caro Barojak bere buruari. Eta bai erantzun ere: euskara lurperatzea ez dago ongi; ikastera behartzea ere ez, noski. Soluzioa? Estetika.

«Qué pensar? Es evidente que no se puede enterrar al vasco, porque está vivo y coleando y lo hablan bastantes miles de personas, aunque las cifras no sean nunca seguras. Es evidente que hay que fomentar su uso. Pero yo juzgo, también, que las vías pedagógicas usuales no son las que van a producir el efecto deseado, por las razones dichas. La coacción, la presión, de nada valen. (...) Hay que buscar un modo según el cual el aprendizaje del idioma sea placentero: ni más ni menos. Hay que cargar al vasco de contenido estético en primer término, y de cierta profundidad, en segundo. Pero esto no se hace a base de áridas gramáticas y de libritos de ejercicios poco amenos impuestos a los niños. Tampoco en otros que se usan en escuelas empingorrotadas llenos de chascarrillos de taberna y de obscenidades que hace años hubieran escandalizado a todo el elemento nacionalista del país. Esto se hace a base de arte, de poesía, de teatro, de música cantada, de prosa atractiva».

Euskararen irakaskuntza, alfabetatzea, euskalduntzea, euskararen batasuna, euskararen normalizazioa, eta, ondorioz, euskararen funtzio soziala, dena auzitan jartzen du gure kritikok kupidagabe honek. Fenomeno iruditzen zait neri euskal kultur-gintza kritikatzeko, behar-beharrezkoa bait dugu. Baina zorrotasun bera ikusi nahi nioke Madrilen. Liberalismorik erromantikoaren izenean euskararen irakaskuntza planifikatu bat arbuizatzea, bestalde, ez zait oso zorrotza iruditzen. Eta, azkenik, politikak ez baino estetikak salbatuko gaituela sinesteko, sinemen handia behar da, handiegia, besteek bestela jokatzen dutenean.

Hemendik ote doa ETBren oraingo hizkuntz filosofia? Aho batez hautatua izan denez, zer besterik pentsa liteke? Bigarren aldiari ematen ote diogu hasiera benetan? Lehen aldia, bihozbero, militante eta linguistena. Bigarrena, aldiz, heldutasunekao, errealista, soziologikoa, orekatzailea. Tresnari berari ere zor zaion begirunea kontutan hartzen duena, hots, telebista batez ere informaziorako bait dago, informazio-gudua irabazteko, eta ez euskara jasotzeko, goratzeko, prestigiatzeko, aupatzeko, promozionatzeko edo salbatzeko.

Hizkuntz politikaren tresna bailitzan telebista ulertzeak egin ote du? Tokitan leudeke Labaien baten jatorrizko asmoak eta ETBren urte t'erdiko praxia. ■ Joan Altzibar